

วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์

An Analysis on The Values of Samantapasatika's

Based on Buddhist ETHICS

พระมหานาถ โพธิยาโน (โปทาสาย)

Phramaha Nat Potiyano (Potasai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai

Corresponding Author, E-mail: natpotiyano@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมา โครงสร้าง สาระสำคัญ และคุณค่า ของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ และคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบการศึกษาวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถาพระวินัยภาษาบาลี ที่อธิบายหลักการและข้อที่พึงปฏิบัติในพระวินัย มีโครงสร้างและสาระสำคัญดังนี้ มหาวิภังควรรณา ภิกขุวิภังควรรณา มหาวรรควรรณา จุลวรรควรรณา ปรีวารวรรณา คัมภีร์สมันตปาสาทิกา มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านจารีตประเพณี ด้านพุทธวิธีการสอน ด้านการศึกษาพระวินัยปิฎก ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยด้านการตีความหลักคำสอน โดยที่คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายหลักการพร้อมทั้งเชื่อมโยงและประมวลเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เข้าใจพุทธบัญญัติในพระวินัยปิฎกชัดเจนยิ่งขึ้น 2) หลักพุทธปรัชญาด้านจริยศาสตร์ ให้มุมมองด้านคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ทั้งในเชิงจิตวิสัย และเชิงวัตถุวิสัย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งอาศัยหลักคำสอนทางศีลธรรมในพุทธศาสนาเป็นฐานตัดสินคุณค่าว่า ถูกต้อง ดีงาม เพื่อยกระดับของคุณค่าทางความประพฤติให้สูงขึ้น เกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักทางพุทธจริยศาสตร์นั้น เป็น กฎเกณฑ์ข้อห้าม คำแนะนำเชิงปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะของตน ในการตัดสินคุณค่าทางพุทธจริยศาสตร์ ใช้เกณฑ์แบบสัม

พัทธนิยม (Relativism) ซึ่งตั้งอยู่บนเงื่อนไข เช่น เจตนา ผลที่เกิด และผลกระทบเป็นหลัก

3) วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ได้พบเกณฑ์การตัดสินข้อวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานที่ถูกต้องที่สุด ให้เกิดคุณค่าด้านสร้างคุณธรรมในสังคมสงฆ์ เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิดพระบัญญัติ จะได้รับการพิจารณาตัดสินโทษโดยปราศจากอคติ นอกจากนี้ได้พบคุณค่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อสังคม ตามหลักวัตรต่าง ๆ มีอุปมาขยาวัตร สัทธิวาทิกวัตร เป็นต้น ที่ปรากฏในสมันตปาสาทิกา

คำสำคัญ: วิเคราะห์, คุณค่า, คัมภีร์สมันตปาสาทิกา, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The objectives of this article were as follows:: 1) to study the background, structure, essence and values of Samantapāsādikā; 2) to search the Buddhist Ethics and Its values, and 3) to analyze the values of the Samantapāsādikā based on the Buddhist ethics. This is a qualitative research, accompanied by documentary research and in-depth interviews with the Buddhist experts.

The results showed that: 1) The Samantapāsādikā is a Pali Vinaya's commentary work which explains the principles and rules to be practiced in the Vinaya. Its structure and essence are as follows: Mahāvibhaṅgavaṇṇanā, Bhikkunivibhaṅgavaṇṇanā, Mahāvaggavaṇṇanā Cūlavaggavaṇṇanā Parivāraṇṇanā. The Samantapāsādikā is of values in various aspects such as on the history, on the customary, on the Buddhist teaching methods, on the Vinaya Pitaka studies, on the arts and cultures, on Thai Sangha Education and on the Doctrinal interpretation. Whereas Samantapāsādikā has clearly explained the principles and related various events that will help to understand the Buddha's rules in the Vinaya Pitaka. 2) On the Buddhist Ethical philosophy, it provides the perspectives on the values of different things, both subjectively and objectively. It is based on the lifestyle of a person which relies on the Buddhist Moral Doctrine being as a criterion to judge the values that are right and good

in order to higher upgrad the behavior's values. The criterion for determining the value of the Samantapāsādikā in accordance to Buddhist ethics is its own unique set of rules, prohibitions and practical advice. In a judgment of Buddhist ethical values, the relativism is applied having been mainly based on conditions such as intentionality, its resutants, and its effectiveness. 3) An analysing the value of the Samantapāsādikā based on Buddhist ethics is found the criteria for judging the observance of Teaching and Discipline which are recognized as being almost accurate standards to offort the value in creating justice in the Sangha community. They offered a justice towards those who being accused of violating the rules will be judged without any discrimination. In addition, the relations between person to person, a preson to society according to the various observances such as Upajjhāyavatra, Saddhivihārikavatra, etc., as having appeared in Samantapāsādikā.

Keyword: Analytical, Values, Samantapasatika, Buddhist ethics

บทนำ

ในปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีเริ่มมีบทบาททำให้ชนยุคใหม่นั้นไม่ค่อยได้ศึกษาเรียนรู้พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ทำให้คุณธรรมทางด้านจิตใจถดถอยลงไปตามกาลเวลา ตามเทคโนโลยีที่สร้างสรรค์ขึ้นมา จะเห็นว่าการประท้วงทางการเมือง การไม่เคารพสถาบันหลัก เป็นต้น ดังนั้นเราจะมีวิธีการอย่างไรในการที่จะทำให้คนในสังคมรู้จักคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา รู้จักการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่พึงเรียนรู้และพึงมีในจิตใจของมนุษย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังนั้นหลักพุทธจริยศาสตร์จึงจำเป็นต่อการศึกษา หลักพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักว่าด้วยแนวทางการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกมาสู่สังคมให้ถูกต้องเหมาะสมตามธรรมดาคือควรจะเป็นตามหลักการหรือคำสอนของพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสแสดงคำสอน คือ พระธรรมวินัยแล้ว สาวกทั้งหลายทั้งที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ และคฤหัสถ์ก็นำหลักธรรมวินัยนั้นไปเล่าเรียนศึกษา คำสอนหรือพุทธพจน์ส่วนใดที่ยาก ต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมนอกจากทูลถามจากพระพุทธเจ้าโดยตรง และพระสาวกผู้ใหญ่ที่เป็นพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์คอยสอนคอยแนะนำชี้แจงช่วยตอบ

ข้อสงสัย คำอธิบายและคำตอบที่สำคัญก็ได้รับการทรงจำถ่ายทอดต่อกันมาควบคู่กับหลักธรรมวินัยที่เป็นแม่บทนั้น จากสาวกรุ่นก่อนสู่สาวกรุ่นหลัง เมื่อมีการจัดหมวดหมู่พระธรรมวินัยเป็นพระไตรปิฎกแล้ว คำชี้แจงอธิบายเหล่านั้นก็เป็นระบบระเบียบและมีลำดับไปตามพระไตรปิฎกด้วย เมื่อมีการทรงจำถ่ายทอดพระไตรปิฎก ก็มีการทรงจำถ่ายทอดอรรถกถาประกอบควบคู่มาด้วยจนกระทั่งเมื่อมีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษร ณ เกาะสิงหลใน พ.ศ. 450 ตำนานได้มีการจารึกอรรถกถาพร้อมไปด้วยเช่นกันและในการบันทึกนั้น บาลี หรือ พระไตรปิฎก ได้รับการทรงจำถ่ายทอดกันมา และจารึกเป็นภาษาบาลีมาตลอด ส่วน อรรถกถา ได้รับการทรงจำสืบทอดกันมาและจารึกเป็นภาษาสิงหล ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องด้วยว่า พระไตรปิฎก เป็นตำราแม่บท ผู้สอนจะต้องรักษาให้คงอยู่อย่างเดิมโดยแม่นยำที่สุดตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ส่วนอรรถกถาเป็นคำอธิบายสำหรับผู้เรียน จึงจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดีที่สุด ฉะนั้น เมื่ออรรถกถาสืบมาในลังกา จึงถ่ายทอดกันเป็นภาษาสิงหล กระทั่งถึงช่วง พ.ศ. 950 – 1000 (พระธรรมปิฎก, 2543: 93) จึงมีพระอาจารย์ผู้ใหญ่ เช่น พระพุทธโฆสจารย์ และพระธรรมปาละ เดินทางจากชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) มายังเกาะลังกา ได้แปลและเรียบเรียงอรรถกถากลับมาเป็นภาษาบาลี อย่างที่มีอยู่และใช้ศึกษากันในปัจจุบัน และมีแปลมาเป็นภาษาไทยแล้ว

การที่จะศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลีให้เข้าใจอย่างแจ่มชัดย่อมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรอบรู้ในคัมภีร์สหทวารวดีหรือคัมภีร์ศัพทศาสตร์อย่างแตกฉาน เพื่อจะได้อาศัยคัมภีร์อรรถกถาชั้นรองลงมาเป็นคำอธิบายทั้งในรูปศัพท์ ประโยค และไวยากรณ์ ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ในพระไตรปิฎกอย่างถูกต้อง และสามารถแปลออกมาเป็นภาษาไทยอย่างถูกต้องอีกด้วย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: บทนำ) นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ที่แต่งขึ้นมาในยุคหลัง ๆ อีกเพื่ออธิบายความในพระไตรปิฎก และอธิบายความในคัมภีร์อรรถกถาที่ยังไม่ชัดเจน เช่น คัมภีร์ฎีกาอธิบายความในอรรถกถา คัมภีร์อนุฎีกาอธิบายความในฎีกาอีกต่อหนึ่ง เป็นต้น (พระธรรมปิฎก, 2529: 96-97)

จากอรรถกถาพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 อย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความพ้นเพื่อนเลือนหายแห่งพระสัทธรรม 2 อย่างเป็นไฉน ? คือ บทพญญชนะที่ตั้งไว้ไม่ดี ก็ย่อมเป็นอันนำมาไม่ดี 1 อรรถกถาที่นำมาไม่ดี 1 ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 อย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความพ้นเพื่อนเลือนหายแห่งพระสัทธรรม ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 อย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่พินเพื่อน ไม่เลือนหายแห่งพระสัทธรรม 2 อย่าง

เป็นไฉน ? คือบพพญฺชนะที่ตั้งไว้ดี 1 อรรถที่นำมาดี 1 แม้เนื้อความแห่งบพพญฺชนะที่ตั้งไว้ดีแล้วก็ยอมเป็นอันนำมาดี ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 อย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ฟั่นเฟือน ไม่เลือนหายแห่งสัทธรรม” (อง.เอก – ทก. (ไทย) 33/266/303)

คัมภีร์ชั้นอรรถกถา จึงมีประโยชน์ต่อการอ่าน หรือการศึกษาพระไตรปิฎกเป็นอย่างมาก เพราะช่วยไขความในส่วนที่เป็นปัญหา และช่วยเพิ่มเติมเรื่องราวเนื้อหาบางเรื่อง บางตอนที่อาจจะไม่ได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกให้สมบูรณ์ขึ้น แต่ในขณะเดียวกันในคัมภีร์นั้นก็มีได้มีเฉพาะคำอธิบายศัพท์ วลี หรือประโยคต่าง ๆ พระไตรปิฎกเท่านั้น แต่ท่านโบราณจารย์ทั้งหลายยังได้แสดงทรรศนะทางธรรมและอื่น ๆ ของท่านมากบ้างน้อยบ้างไว้ในคัมภีร์นั้น ๆ ด้วย

คัมภีร์อรรถกถา อันเป็นคำอธิบายพระวินัยปิฎกซึ่งมี 8 เล่ม มีอรรถกถาชื่อ สมนตปาสาทิกา ซึ่งเป็นหลักสูตรบาลี ปธ.6 – ปธ.7 คัมภีร์สมนตปาสาทิกาแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ในการอธิบาย คือ มหาวิภังคพรรณนา ภิกขุณีวิภังคพรรณนา มหาวรรคพรรณนา จุลวรรคพรรณนา ปรีวารพรรณนา ซึ่งในแต่ละหัวข้อใหญ่จะแบ่งเป็นหัวข้อย่อย และมีการอธิบายรายละเอียดในหัวข้อนั้น ๆ คนส่วนใหญ่จะรู้จักคัมภีร์สมนตปาสาทิกา เป็นคัมภีร์ลำดับขั้นที่ 2 ใช้อธิบายพระวินัยปิฎก ส่วนน้อยที่จะทราบถึงเนื้อหา หรือรายละเอียดต่าง ๆ ในเล่ม เพราะคัมภีร์สมนตปาสาทิกานอกจากจะอธิบายพระวินัยแล้วยังมีการอธิบายในด้านอื่น ๆ เช่น การอุปสมบท กฐิน การผูกสีมา เป็นต้น เปรียบเหมือนการใช้แผนที่ในการเดินทาง งานวิจัยนี้ส่วนหนึ่งได้ศึกษาโครงสร้าง ของคัมภีร์สมนตปาสาทิกา การจัดหมวดหมู่ และแนวทางการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์สมนตปาสาทิกาทั้งหมดไว้ในเล่ม

การศึกษาคัมภีร์อรรถกถาพระวินัยปิฎกหรือสมนตปาสาทิกานั้นอาจมี เนื้อหา รายละเอียดและศัพท์บางคำที่อ่านและเข้าใจได้ยาก ดังนั้นทำการศึกษาโดยไม่ละเอียด ไม่มีแรงจูงใจที่จะศึกษา การเข้าใจไม่ถ่องแท้ ไม่ครบถ้วน จึงทำให้คุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์มีน้อยลงไป และไม่เห็นคุณประโยชน์ของคัมภีร์อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้ยกประเด็นการศึกษา และการวิเคราะห์ให้เห็นถึงคุณค่า คุณประโยชน์และความสำคัญของคัมภีร์ในด้านต่าง ๆ มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านวรรณกรรม คุณค่าทางด้านวัฒนธรรมประเพณี คุณค่าทางด้านจิตใจ เป็นต้น

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาคัมภีร์อรรถกถาพระวินัยปิฎกหรือคัมภีร์สมนตปาสาทิกาดังแต่ ผู้เริ่มต้นศึกษา ผู้ที่กำลังศึกษา เพื่อค้นคว้าข้อมูลเป็นแนวทางสืบค้น เพื่อที่เราจะมีวิธีการอย่างไรในการที่จะทำให้เยาวชนทั้งหลายรู้จักคัมภีร์

ในพระพุทธศาสนา รู้จักการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อคุณธรรม และจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่พึงเรียนรู้และพึงมีในจิตใจของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกมาสู่สังคมให้ถูกต้องเหมาะสมตามธรรมดาที่ควรจะเป็นตามหลักการหรือคำสอนของพุทธศาสนา ผู้ที่ต้องการศึกษาข้อมูลที่ละเอียดขึ้นหรือการอธิบายที่ชัดเจนมากขึ้นสามารถใช้งานวิจัยนี้สืบค้นในเล่มพระไตรปิฎกและอรรถกถาตามแหล่งอ้างอิงในเล่ม

ดังนั้น ด้วยความสำคัญของการศึกษาคัมภีร์สมันตปาสาทิกาดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาประมวลองค์ความรู้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา หัวข้อ การจัดหมวดหมู่ เนื้อหาสาระสำคัญในคัมภีร์นั้น ๆ ว่ามีส่วนสำคัญต่อการศึกษาพระไตรปิฎกอย่างไร และสามารถวิเคราะห์หาคุณค่าและความสำคัญ โดยการใช้หลักจริยศาสตร์ในการวิเคราะห์ ให้คำตอบกับสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำในสถานการณ์นั้น ๆ พร้อมยกเหตุผลบนพื้นฐานมโนธรรมประกอบ โดยอาศัยสาระสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทของผู้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้าง สาระสำคัญ และคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
- 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ และคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์
- 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาภาคเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - (1) ศึกษารวบรวมประมวลความรู้จากพระไตรปิฎก อรรถกถาพระวินัยปิฎก ฎีกาพระวินัยปิฎก อนุฎีกาพระวินัยปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(2) ศึกษาคัมภีร์สมันตปาสาทิกา โดยแยกประเด็นศึกษา ดังนี้

(2.1) ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

(2.2) โครงสร้างและสาระสำคัญของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

(2.3) คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

(3) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ โดยแยกประเด็นศึกษา ดังนี้

(3.1) หลักของพุทธจริยศาสตร์

(3.2) คุณค่าของพุทธจริยศาสตร์

(4) วิเคราะห์คุณค่าตามหลักพุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

(5) สรุปผลการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับคัมภีร์สมันตปาสาทิกา จำนวน 5 รูป/คน

3) การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จะทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4) การรายงานผลการวิจัย สรุปและนำเสนอผลการศึกษาโดยแยกออกเป็นบทต่าง ๆ ตามเนื้อหาที่วางกรอบสารบัญเอาไว้แล้ว

ผลการวิจัย

1) ประวัติความเป็นมา โครงสร้าง สาระสำคัญ และคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาสมนตปาสาทิกา หรือสมันตปาสาทิกา พระพุทธโฆษาจารย์ หรือพระพุทธโฆสะ เป็นผู้แต่งคัมภีร์นี้ขึ้นในช่วงปีก่อน พ.ศ. 1000 โดยรจนาเป็นภาษาบาลี อาศัยอรรถกถาพระไตรปิฎกที่มีอยู่ในภาษาสิงหล ชื่อมหาอัฐกถาเป็นหลัก พร้อมทั้งอ้างอิงจากคัมภีร์ มหาปัจจุริยะ และคัมภีร์กรุนที นอกจากนี้จะเป็นคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายความของพระวินัยปิฎกแล้ว ท่านผู้รจนายังได้สอดแทรกและบันทึกข้อมูลอันทรงคุณค่าด้านสังคม การเมือง จริยธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ปรัชญาในยุคโบราณของอินเดียไว้อย่างมาก

พระพุทธโฆษาจารย์, (แปลโดยพระเทพเวที จวน อู๋ญา) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “สมันตปาสาทิกา” สรุปความได้ว่า เป็นอรรถกถาแก่พระวินัยปิฎกทั้ง 5 คัมภีร์ คือ ภิกขุวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลลวรรค และปริวาร พระพุทธโฆษาจารย์แต่งสมันตปาสาทิกาชั้นก่อนอรรถกถาเล่มอื่น ๆ เพราะวินัยเป็นรากฐานศรัทธาของชาวพุทธ และได้แต่งขึ้น เมื่อประมาณพุทธศักราช ที่ 927 - 973 ในสมัยพระเจ้าสิริपाल แห่งที่เมืองอนูราชปุระ

ประเทศลังกา โดยคำอาราธนาของ พระพุทธสิริ ใช้เวลาแต่ง 1 ปีจึงสำเร็จ คือเริ่มแต่งเมื่อปีที่ 20 ของ พระเจ้าสิริपाल และสำเร็จเมื่ออย่างเข้าปีที่ 21 กล่าวกันว่า ท่านใช้คัมภีร์อรรถกถาเดิมที่เรียกว่าโบราณอรรถกถา ชื่อ มหาปัจจรีและภุณที่ภาษาสิงหลเป็นโครงร่าง คัมภีร์สมันตปาสาทิกาแบ่งออกเป็น 3 ภาค ภาคที่ 1 อธิบายขยายความที่เป็นประเด็นสำคัญในคัมภีร์มหาวิภังค์ เฉพาะพาหิรินิทาน เวรัญชกัณฑ์ และปาราชิกกัณฑ์ ภาคที่ 2 อธิบายขยายความที่เป็นประเด็นสำคัญในคัมภีร์มหาวิภังค์ ตั้งแต่สังฆทิสเสกกัณฑ์ จนถึงเสขิกกัณฑ์ และในภิกขุณีวิภังค์ ภาคที่ 3 อธิบายขยายความที่เป็นประเด็นสำคัญในคัมภีร์มหาวรรค คัมภีร์จุฬวรรค และคัมภีร์ปริวาร (พระพุทธโฆษาจารย์, 2515: 12)

ลักษณะสำคัญของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา คือ เป็นคัมภีร์ที่อธิบายความในพระวินยปิฎกโดยตรง หมายความว่า ในแต่ละสูตรแต่ละส่วนแต่ละตอนแต่ละเรื่อง ก็มีอรรถกถาที่อธิบายจำเพาะสูตรจำเพาะส่วนตอนหรือเรื่องนั้น ๆ และอธิบายตามลำดับไป โดยอธิบายทั้งคำศัพท์หรือถ้อยคำอธิบายข้อความ ชี้แจงความหมาย ขยายความหลักธรรมหลักวินัย และเล่าเรื่องประกอบ ตลอดจนแสดงเหตุปัจจัยแวดล้อมหรือความเป็นมาของการที่พระพุทธเจ้าจะตรัสพุทธพจน์นั้น ๆ หรือเกิดเรื่องราวนั้น ๆ ขึ้น พร้อมทั้งเชื่อมโยงประมวลความเป็นมาเป็นไปต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เข้าใจพุทธพจน์หรือเรื่องราวในพระไตรปิฎกชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับจารีตพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังจะเห็นได้จากการมีอรรถกถาจากหลักคำสอนจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล เรื่องราวดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิต ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว จนถึงระดับสังคม รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่จำเป็นต้องปฏิบัติในสังคม

2) หลักพุทธจริยศาสตร์และคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์

เกณฑ์ของพุทธปรัชญาเพื่อประกอบการพิจารณาคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ทั้งในเชิงจิตวิสัย และเชิงวัตถุวิสัยโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งอาศัยหลักการทางพุทธศาสนาเข้ามาเป็นฐานในกระบวนการพิจารณาเพื่อให้เกิดความถูกต้องดีงามสำหรับยกระดับของคุณค่าให้สูงขึ้น เกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกามูลฐานหลักทางพุทธจริยศาสตร์นั้นมีอยู่หลายทฤษฎี ซึ่งแต่ละทฤษฎีต่างก็มีเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์อันเป็นลักษณะเฉพาะของตน การใช้เกณฑ์ทางจริยศาสตร์เพียงเกณฑ์เดียวมาตัดสินเรื่องใด ๆ ก็ตามอาจไม่สามารถคลี่คลายปัญหานั้น ๆ ได้ซ้ำร้ายอาจทำให้ปัญหาเพิ่มพูนขึ้นไปอีก ดังนั้นในการตัดสินทางจริยศาสตร์ควรมีเกณฑ์ที่น่าเชื่อถืออย่างน้อย 2 เกณฑ์ขึ้นไปเพื่อเป็นกรอบบรรทัดฐานและเพิ่มความน่าเชื่อถือและสามารถยอมรับได้ งานวิจัยนี้จึงได้ใช้แนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในทางจริยศาสตร์

เกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักทางพุทธจริยศาสตร์ เป็นกฎเกณฑ์ข้อห้ามและคำแนะนำเชิงปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะของตน ในการตัดสินคุณค่าทางพุทธจริยศาสตร์ ใช้เกณฑ์แบบสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งตั้งอยู่บนเงื่อนไข เช่น เจตนา ผลที่เกิด และผลกระทบเป็นหลัก คุณค่าตามอรรถะประโยชน์ คือ 1) อรรถะ ได้แก่ ประโยชน์ตนหรือผลของการกระทำในทางบวกของปัจเจกได้รับเป็นผู้รับโดยตรง มุ่งหวังผลปรากฏต่อผู้กระทำเป็นพื้นฐาน 2) ปรัชญา ได้แก่ ประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือผลของการกระทำในทางบวกของปัจเจกที่ส่งผลต่อบุคคลรอบข้าง มุ่งหวังผลปรากฏต่อสังคมเป็นหลักพื้นฐาน 3) อุภยอรรถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายหรือประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นผลเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและคนอื่น ๆ หรือแก่สังคมแก่ชุมชนอันเป็นส่วนรวม และใช้หลักการสร้างสรรค์สังคมด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ภายภาคหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง

3) วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ จริยศาสตร์เปรียบเสมือน รูปแบบของการจัดระเบียบสังคม พฤติกรรมของมนุษย์ ในของศาสนาเปรียบเสมือนผู้ที่นำเอาแบบโครงร่างนั้นไปปรับปรุง ทำตามรูปแบบและปรับปรุงให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ในสมันตปาสาทิกา ในหัวข้อ เหตุสังคายนา การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกมาสู่สังคมให้ถูกต้องเหมาะสมตามธรรมดาที่ควรจะเป็นตามหลักการหรือคำสอนของพระพุทธศาสนา ในหัวข้อ อุปัชฌายะวัตรและสัททวิหาริกวัตร ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูกอย่างไรไม่ถูก หลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคม ในหัวข้อ อุโบสถกรรมและปาฏิโมกข์ การพิจารณาจากความเป็นกุศลเจตนาหรือเกิดจากอกุศลเจตนา ด้วยการใช้มโนธรรมในการตัดสินความรู้สึกผิดชอบชั่วดีตัวเราเอง ว่าเราสามารถติเตียนตัวของเราเองจากการกระทำนั้นของตนเองได้หรือไม่ และพิจารณาว่าการกระทำของเรานั้น บัณฑิตชนให้การความยอมรับหรือตำหนิ ในหัวข้อ ปาวรณา เกณฑ์ตัดสินการกระทำที่ว่า ผิด ถูก สมควร หรือ ไม่สมควร นั้นจะต้องมีเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ ในหัวข้อ มหาปเทศ 4 การมองสถานะมนุษย์ ส่วนที่เป็นสังคมก็เป็นไปเพื่อความอยู่ดีกินดีและความสุขของคนหมู่มาก การดำเนินชีวิตทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนกัน และเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในหัวข้อ วิสาสะ 5 และการพยาบาลภิกษุไข้ จริยศาสตร์ เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตโดยรวมของมนุษย์ ความคิดและความรู้สึกที่เกี่ยวกับคนอื่น สัตว์อื่น และสิ่งอื่น เป็นการชี้แจงอธิบายเหตุผลโดยไม่มีการบังคับข่มขู่ให้

บุคคลเชื่อหรือต้องยึดถือเป็นแนวทางหรือวิธีการให้เป็นอยู่ด้วยความสุข ในหัวข้อ นานาสังวาสและสมานสังวาส เป็นแนวทางในการตัดสินใจที่แสวงหาเกณฑ์ตัดสิน หรือมาตรการทางจริยะ เป็นเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ ในหัวข้อ ปริวาส เป็นการแสวงหาคุณค่าประพฤติ และเพื่อให้สามารถวินิจฉัยว่า มีการใช้หลักหรือเกณฑ์แบบใดในการพิจารณา การกระทำบางอย่างทางกาย ทางวาจา เมื่อพิจารณาโดยการกระทำ (วิธีการ) และผลของการกระทำวินิจฉัย จะต้องมิเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ รวมถึงพิจารณาลักษณะและผลการกระทำด้วย ในหัวข้อ อธิกรณะสมณะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ อันเป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการตัดสินใจที่ดีความชั่ว จะต้องมิเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ ที่ได้รับการตัดสินโดยปราศจากอคติในการพิจารณาตัดสินการกระทำใด ๆ ก็ตาม ในหัวข้อ กองอาบัติ 7 อย่าง

อภิปรายผล

ประวัติความเป็นมา โครงสร้าง สาระสำคัญ และคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ผลการวิจัยได้มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของ **แม่ชีกฤษณา รักษาโณ** (แม่ชีกฤษณา รักษาโณ, 2545: 23) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระวินัยธรรในพระวินัยปิฎกสมัยพุทธกาล” ว่า ในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธองค์ยังไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อปกครองคณะสงฆ์ แต่เมื่อสังคมสงฆ์ขยายใหญ่ขึ้น มีคนมาบวชมากขึ้น จึงต้องมีกฎ กติกา เพื่อควบคุมความประพฤติปฏิบัติไปในแนวเดียวกัน พระพุทธองค์ทรงวางระบบไว้อย่างชัดเจน คือทรงวางระบบสิกขาบทหรือที่เรียกว่า พระวินัย หรือกฎหมายของสงฆ์ พระพุทธองค์ย่อมทรงทราบดีว่า เมื่อใดควรจะบัญญัติ **สอดคล้องกับงานวิจัยเพราะ** คัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นคัมภีร์ที่อธิบายความในพระวินัยปิฎก จากหลักคำสอนจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล เรื่องราวดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิต ที่จำเป็นต้องปฏิบัติในสังคม การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในตัวบุคคล การขอขมาลาโทษและการให้อภัยกัน วัตรปฏิบัติต่อผู้ใหญ่อสังคม เกี่ยวกับมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์ เป็นต้น

หลักพุทธจริยศาสตร์ และคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัยได้มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของ **แม่ชีดวงพร คำหอมกุล** (แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, 2544: 5) ได้อธิบายความสำคัญของการศึกษาคัมภีร์ธัมมัทฐกถา หรืออรรถกถาธรรมบท ว่ามีความสำคัญไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปัทฐกถา” พอสรุป

ใจความได้ว่า คัมภีร์ดังกล่าวเป็นแหล่งความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และคตินิยมต่าง ๆ อธิบายเนื้อความที่ลึกซึ้งเข้าใจง่ายขึ้น เป็นชุมชนความคิดด้านศาสนา จริยธรรม และเป็นคัมภีร์ที่อธิบายลักษณะข้อธรรมที่มีความสำคัญของทุกบทจนเป็นที่ยอมรับของชาวพุทธทั้งในและต่างประเทศ เพราะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี เป็นคัมภีร์ให้แนวคิดทางจริยธรรม **สอดคล้องกับงานวิจัยเพราะ** เกณฑ์ในการพิจารณาคคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักทางพุทธจริยศาสตร์ อาศัยหลักการทางพุทธศาสนาเข้ามาเป็นฐานในกระบวนการพิจารณาเพื่อให้เกิดความถูกต้องดีงาม สำหรับยกระดับของคุณค่าให้สูงขึ้น เพื่อเป็นกรอบบรรทัดฐานและเพิ่มความน่าเชื่อถือและสามารถยอมรับได้เป็นกฎเกณฑ์ข้อห้ามและคำแนะนำเชิงปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะของตน ในการตัดสินคุณค่าทางพุทธจริยศาสตร์ ตั้งอยู่บนเงื่อนไขด้านเจตนา ผลที่เกิด และผลกระทบเป็นหลัก มุ่งหวังผลปรากฏต่อผู้กระทำ ประโยชน์ต่อผู้อื่น มุ่งหวังผลปรากฏต่อสังคม และประโยชน์โดยรวม

คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัยได้มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของ **ธานี สุวรรณประทีป** (ธานี สุวรรณประทีป, 2559: 406) ได้กล่าวถึง คัมภีร์อรรถกถาต่อการวิเคราะห์คุณค่าในด้านอธิบายหลักธรรม ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา: การแปลและการวิเคราะห์” ได้กล่าวไว้ว่า คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา รวบรวมหลักธรรมและองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนามาประมวลไว้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพระไตรปิฎก อรรถกถา วิเคราะห์คุณค่าในด้านรักษา และเผยแผ่พุทธศาสนา ทำให้เข้าใจเนื้อหาของพระปริตรที่ใช้สวดในพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ ทั้งในประเทศศรีลังกา และประเทศไทย เป็นการรักษาคำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ตลอดไป เป็นการอบรมจิตด้วยการระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ มีอิทธิพลทั้งในด้านพิธีกรรม และประเพณีต่อสังคมไทย เป็นการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม อารังรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ ความจริงนี้เป็นการพัฒนาจิตเจริญปัญญาทั้งในส่วนการศึกษาและปฏิบัติสืบต่อไป **สอดคล้องกับงานวิจัยเพราะ** การเห็นประโยชน์ของพระคัมภีร์ โดยการวิเคราะห์คัมภีร์สมันตปาสาทิกาในหัวข้อที่เกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ ตามที่ได้วิเคราะห์มา คือ เหตุสังคายนา อุปัชฌายะวัตรและสัทธินิหาริกวัตร อุโบสถกรรมและปาฏิโมกข์ ปวารณา มหาปเทส 4 วิสาสะ 5 และการพยาบาลภิกษุไข้ นานาสังวาสและสมานสังวาส ปริวาส อภิกระณสมณะ กองอาบัติ 7 อย่าง ดังนี้

องค์ความรู้จากงานวิจัย

ในการวิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ได้ องค์ความรู้ คือ

1) เหตุสังคายนา ปรัชญาสังคมแนวพุทธนั้นเป็นแนวความคิดที่พัฒนาอย่างสมบูรณ์ เป็นรูปแบบของการจัดระเบียบสังคม จริยศาสตร์เปรียบเสมือนโครงร่างรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ ในของศาสนาเปรียบเสมือนผู้ที่นำเอาแบบโครงร่างนั้นไปปรับปรุงทำตามรูปแบบและปรับปรุงให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

2) อุปัชฌายะวัตรและสัทธีวาทิกวัตร การแสวงหาคคุณค่าประพจน์ กล่าวคือ ควรดำเนินชีวิตอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ให้เลือกทำสิ่งที่มีคุณค่าแนวทางการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกมาสู่สังคมให้ถูกต้องเหมาะสมตามธรรมดาที่ควรจะเป็นตามหลักการหรือคำสอนของพระพุทธศาสนา

3) อุบาสกกรรมและปาฏิโมกข์ ว่าด้วยการแสวงหาคคุณค่าสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสิน ความประพจน์ของมนุษย์ว่าอย่างไรถูกอย่างไรไม่ถูก อะไรควรกระทำ อะไรไม่ควร หลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคม

4) ปวารณา การตัดสิน โดยพิจารณาจากความเป็นกุศลเจตนาหรือเกิดจากอกุศลเจตนา ด้วยการใช้มโนธรรมในการตัดสินความรู้สึกผิดชอบชั่วดีตัวเราเอง ว่าเราสามารถเตือนตัวของเราเองจากการกระทำนั้นของตนเองได้หรือไม่ และพิจารณาว่าการกระทำของเรานั้น บัณฑิตชนให้การความยอมรับหรือตำหนิ

5) มหาปเทศ 4 การแสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพจน์ของมนุษย์ ครอบคลุมถึงเกณฑ์ตัดสินการกระทำที่ว่า ผิด ถูก สมควร หรือ ไม่สมควร นั้นจะต้องมีเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ

6) วิสาสะ 5 และการพยาบาลภิกษุไข้ การมองสถานะมนุษย์ ส่วนที่เป็นสังคม ก็เป็นไปเพื่อความอยู่ดีกินดีและความสุขของคนหมู่มาก เป้าหมายที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีทาน มีศีลเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนกัน และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

7) นานาสังวาสและสมานสังวาส จริยศาสตร์ เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตโดยรวมของมนุษย์ ความคิดและความรู้สึกที่เกี่ยวกับคนอื่น สัตว์อื่น และสิ่งอื่น เป็นการชี้แจงอธิบายเหตุผลโดยไม่มีการบังคับข่มขู่ให้บุคคลเชื่อหรือต้องยึดถือเป็นแนวทางหรือวิธีการ ให้เป็นอยู่ด้วยความสุข ความสงบของจิตใจ มีปัญญาความรู้คู่คุณธรรม

8) ปริวาส เป็นแนวทางในการตัดสินใจที่แสวงหาเกณฑ์ตัดสิน หรือมาตรการทางจริยะ คำนึงถึงสิ่งที่ทำลงไปนั้นว่าเกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด หรือมีผลกระทบอย่างไร เป็นเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำ หรือการกระทำนั้น ๆ

9) อธิกรณสมณะ เป็นการแสวงหาคคุณค่าประพจน์ และเพื่อให้สามารถวินิจฉัยว่า มีการใช้หลักหรือเกณฑ์แบบใดในการพิจารณา การกระทำบางอย่างทางกาย ทางวาจา เมื่อพิจารณาโดยการกระทำ (วิธีการ) และผลของการกระทำวินิจฉัย จะต้องมีเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ รวมถึงพิจารณาลักษณะและผลการกระทำด้วย

10) กองอาบัติ ๗ อย่าง จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย หลักศีลธรรม ว่าด้วย พฤติกรรม อันเป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการตัดสินใจความดีความชั่ว จะต้องมีเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานทางสังคมและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำหรือการกระทำนั้น ๆ ที่ได้รับการตัดสินโดยปราศจากอคติในการพิจารณาตัดสินการกระทำใด ๆ ก็ตาม

สรุป

ในการวิเคราะห์คัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์นั้นโดยอาศัย คัมภีร์อรรถกถาโดยการยกบทบาลีในพระไตรปิฎกมาวิเคราะห์บางประเด็นโดยอาศัย อรรถกถาพระวินัยปิฎก โดยเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะประเด็น ผู้ที่จะนำข้อมูลหรือผลการศึกษาไปอ้างอิง ควรศึกษาในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาและอรรถกถาพระวินัยปิฎก เพิ่มเติม

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก. (2543). **รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้**. กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- พระพุทโธษาจารย์. (2515). **ปัญจสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย**. แปลโดย พระเทพเวที (จวน อุฏฺฐายี). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **กษัตริย์อรรถกถา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). **อรรถกถาภาษาไทย พระวินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา ภาค 1**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แม่ชีดวงพร คำหอมกุล. (2544). การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปทัฏฐกถา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม. (2545). ศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระวินัยธรในพระวินัยปิฎก ศึกษาเฉพาะกรณีพระอุบาลีเถระและพระปฎาจาราเถรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธานี สุวรรณประทีป. (2559). คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา: การแปลและการวิเคราะห์. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.